

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

แนวทางการศึกษาพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

คำว่า "พฤติกรรมทางการเมือง" (political behavior) เป็นศัพท์ที่นักรัฐศาสตร์หรือผู้ที่สนใจศึกษาในแขนงวิชารัฐศาสตร์มีความเข้าใจและคุ้นเคยอยู่มากทีเดียว การใช้ศัพท์คำนี้ในทางปฏิบัติอาจจะมีบุคคลต่างๆ ให้ความหมายและขอบเขตของคำแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายหรือเจตนาของบุคคลเหล่านั้นเป็นประการสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงพฤติกรรมทางการเมืองตามความหมายอย่างที่เข้าใจง่าย ๆ อาจหมายถึงตั้งแต่เรื่องของการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (อันเป็นจุดเริ่มแรกของการที่จะแต่งตั้งหรือยินยอมให้บุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย) การเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือองค์กรทางการเมือง การมีความสัมพันธ์ติดต่อกับนักการเมือง การอภิปรายหรือการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในปัญหาการเมือง การอภิปรายหรือการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในปัญหาการเมือง ตลอดจนความสนใจติดตามข่าวสารต่าง ๆ ในทางการเมือง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมทางการเมืองซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับระดับในการยอมรับหรือไม่ยอมรับต่อผู้แทน

ปวงชนหรือต่อรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย จึงอาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในบรรดาพฤติกรรมทางการเมืองทั้งหลาย การศึกษาพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระบบการเมืองต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นระบบการเมืองประเภทใด ๆ ก็ตาม เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับการปกครอง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับกระบวนการปกครองนับได้ว่าเป็นหัวใจของกิจกรรมทางการเมืองทุกระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

แต่อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่มีปัจจัยเกี่ยวข้องกันอย่างซับซ้อนยิ่ง ถ้าเป็นการเลือกตั้งที่มีการแข่งขันทางการเมืองสูงแล้ว ยิ่งมีการใช้เทคนิคและกลยุทธ์ต่าง ๆ ในกิจกรรมเลือกตั้งสูงตามไปด้วย นักรัฐศาสตร์ให้ข้อสังเกตว่าการเลือกตั้งในปัจจุบันนับวันแต่จะมีความซับซ้อนหรือมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากขึ้น มีคนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น มีการใช้เงินการเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก สร้างความสำคัญให้แก่องค์กรทางการเมืองต่าง ๆ มากขึ้นและที่สำคัญคือ การเลือกตั้งได้สร้างความชอบธรรมให้การปกครองสมัยใหม่ได้อย่างดียิ่ง สามารถกำหนดได้ทันทีว่าจะให้ใครหรือคนกลุ่มใดเป็นผู้ครอง'

ในประเทศไทย การศึกษาเกี่ยวกับการเลือกตั้งส่วนมากจะให้ความสนใจในด้านหลักกฎหมาย (legal-rational) ยิ่งกว่าด้านพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน การศึกษาโดยยึดหลักกฎหมายดังกล่าวเน้นหลักของการที่จะให้ประชาชนไป

¹ James De. Barber, Citizen Politics : An Introduction to Political Behavior (Chicago : Marknam Publishing, 1969) p.4 และดู พรศักดิ์ ผ่องแก้ว “กรอบการมองพฤติกรรมทางการเมือง”, วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 47 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม พ.ศ. 2523), หน้า 77 - 99

ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งอย่าง “บริสุทธิ์ยุติธรรม” และเสนอมาตรการแบบต่าง ๆ ที่เห็นว่า จะสร้างความบริสุทธิ์ ยุติธรรมและมีความเหมาะสมสูงสุดของการเป็นตัวแทน ยิ่งกว่า ประเด็นอื่น และเพียงจะมีการสนใจพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเมื่อไม่นานมา นี้เอง

สำหรับในต่างประเทศโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและในยุโรปตะวันตก ได้มีการ ศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงตั้งของประชาชนกันอย่างกว้างขวางมานานแล้ว ซึ่งพอ จะประมวลได้ดังนี้

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในช่วงสมัยแรก เช่น ของเมอร์เรียมและกอสเนล (Merriam and Gosnell) มุ่งศึกษาถึงอิทธิพลของสถานภาพ ทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล (ที่บ่งชี้โดยระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และเพศ) ที่มีต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง พบว่า กลุ่มผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจะมีความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมในทางการเมืองคล้ายคลึงกัน²

การศึกษาของลาซาร์สเฟลด์ (Lazarsfeld) และคณะ³ เมื่อ พ.ศ. 2487 และการ ศึกษาโดยวิธีเดียวกันของเบอร์ลสัน (Berelson) และคณะ⁴ ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของ

² Charles E. Merriam and Harold F. Gosnell, Non-Voting : Causes and Methods of Control (Chicago : University of Chicago Press, 1924), p.132-135.

³ Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson, and Hazel Gandet, The People's Choice : How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign (New York : Duell, Sloan & Pearce, 1944),

พฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหลายประการเป็นต้นว่า การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทำให้คนที่ตัดสินใจไว้แล้วว่าจะเลือกผู้สมัครคนใด เปลี่ยนใจไปเลือกผู้สมัครคนอื่นมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และในจำนวนที่เปลี่ยนใจไปนั้นเป็นพวกที่รับอิทธิพลจากความกดดันของกลุ่มที่นิยมพรรคการเมือง (กลุ่ม Primary) ยิ่งกว่าจะเป็นอิทธิพลของประเด็นนโยบายที่ใช้ในการหาเสียง นอกจากนี้ยังพบว่ามีคนจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่มีการสื่อสารติดต่อกับพรรคการเมืองที่ตนไม่สังกัดและที่สำคัญคือ อาชีพ ที่อยู่อาศัย (ชนบทในเมือง) ศาสนา และอุปนิสัยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลในอดีตเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อพฤติกรรมการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล

ผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้นสรุปได้ว่า “บุคคลมีความนึกคิดทางการเมืองตามฐานะทางสังคมของตน” ซึ่งเป็นฐานสำคัญของทฤษฎีที่ว่าด้วยพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลที่ได้พิสูจน์แล้วว่าการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลเป็นไปตามฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของเขา หาใช่เพราะประเด็นปัญหาทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ที่นำมาใช้ในการหาเสียงแต่ประการใดไม่

นักรัฐศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมลงคะแนนเสียงไว้ว่าในบรรดาผู้ที่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้นได้แก่บุคคลที่สนใจติดตามข่าวสารการเมือง

⁴ Bernard R. Berelson, Paul F. Lazarsfeld, and William M. McPhee, *Votation: A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign* (Chicago: University of Chicago Press, 1954), p.107.

สนใจกิจกรรมสาธารณะเป็นชนชั้นกลาง อาศัยอยู่ในเมือง⁵ มีการศึกษา อายุกลางคน สนใจผลการเลือกตั้ง หรือเป็นผู้ที่นิยมพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง มีความรู้สึกที่ดีต่อการเมืองการปกครองมีลักษณะชอบกิจกรรมทางสังคมแทนที่จะเป็นผู้ที่แยกตัวออกห่างจากสังคม หรือความรู้สึกในทางลบหรือเป็นผู้ตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งหรือไม่แน่ใจว่าผลการเลือกตั้งจะออกมาในรูปใด เป็นผู้ที่มีเป้าหมายชัดเจนเป็นผู้ที่เกิดหรือย้ายเข้าไปอยู่อาศัยอยู่ในเขตที่เป็นเป้าหมายของกิจกรรมทางการเมือง เป็นผู้สังกัดกลุ่มหรือองค์กร หรือเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นหนึ่งเป็นเวลาอันยาวนาน⁶ กล่าวได้ว่าลักษณะที่ค้นพบนั้นเป็นภาพผสมผสานที่ซับซ้อนของปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ บุคคลิกภาพ โครงสร้างทางการเมือง และสถานการณ์ทางการเมือง ปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้ต่างมีอิทธิพลต่อกัน มีผลกระทบซึ่งกันและกัน การแสวงหาปัจจัยและเงื่อนไขโดยละเอียดและชัดเจนนั้นเป็นงานเทคนิคที่ค่อนข้างจะซับซ้อน เป็นที่น่าสังเกตว่าบุคคลที่ได้เปรียบทางสังคมและเศรษฐกิจจะเป็นบุคคลที่ได้เปรียบทางการเมืองด้วย สภาพเช่นว่านี้สอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่าด้วยชนชั้นนำ (Elite Theory)⁷

⁵ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, ข่าวสารการเมืองของคนไทย (กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์), บทที่ 1, 2, 3, 4, 5.

⁶ Sidney Verba and Norman H. Nie, Participation in America : Political Democracy and Social Equality (New York : Harper & Row, 1974), p.143.

⁷ Thomas R. Dye and Haman Zeigler, The Iron of Democracy : An Uncommon Introduction to America Politics (Belmont : Wadsworth Publishing, 1970 : and 1977 by Duxbury) : Thomas R. Dye, Who's Running America? Institutional Leadership in the United States (Englewood Cliffs, N. Protice - Hall, 1976) Michael Parent Democracy for the Few (New York Martin's 1974).

แม้คอลลอสกี ได้อธิบายลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า ขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 ประการ คือ ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ด้านจิตวิทยา และด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งขอแยกอธิบายถึงตัวแปรต่าง ๆ โดยสรุป ดังนี้

1. ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (The social environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ประกอบด้วย ระดับการศึกษาอาชีพรายได้ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ และพื้นที่อยู่อาศัยจากผลการศึกษาเปรียบเทียบในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ พบว่า สิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ตัวแปรด้านจิตวิทยา (Psychological variables) เมื่อพิจารณากันในแง่ของจิตวิทยาแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะดำรงอยู่ได้ขึ้นอยู่กับรางวัล (rewards) หรือผลตอบแทนแก่ผู้มีส่วนร่วมนั้นอย่างไรบ้าง เกี่ยวกับเรื่องนี้นักวิชาการมักจะทำให้เหตุผลว่าการที่มนุษย์เราจะมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นก็เพื่อสนองความต้องการต่างๆ (needs) ของเขาเช่นต้องการอำนาจการแข่งขันความสำเร็จ การมีสัมพันธ์กับผู้อื่น การมีศักดิ์ศรี และการยอมรับจากสังคม สำหรับเดวิส (Davies) และมิลแบรท (Mibrath) ได้จำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแง่ของเป้าประสงค์ (goals) ออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีเป้าหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการที่จะให้ได้มาซึ่งบางสิ่งบางอย่าง (instrumental goals) เช่น เพื่อความมีชัยของพรรค เพื่อจะให้กฎหมายบางอย่างออกมา และเพื่อยกสถานภาพของตนให้เด่นขึ้น

(2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีเป้าประสงค์สมบูรณ์ในตัวของมันเองหรือมีส่วนร่วมเพียงแสดงออกเท่านั้น (consummatory of expressive goals) ผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองมีจุดมุ่งมันเพียงเพื่อตอบสนองความพอใจในปัจจุบันทันด่วนมากกว่า หรือไม่ก็เพื่อระบายออกซึ่งความรู้สึกที่ตนมีอยู่เท่านั้น เช่น การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของคนบางคนที่ไม่สนใจผลการการเลือกตั้งจะออกมาในรูปใดเพียงแต่ตนรู้สึกสบายใจที่ได้มีโอกาสหย่อนบัตรลงในหีบเหมือนคนอื่น ๆ เท่านั้น

แม้ว่าลักษณะเป้าหมายในการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทก็ตามแต่จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนเรามักจะมีเป้าหมายทั้งสองประเภทผสมผสานอยู่ด้วยเสมอ

ณรงค์ สินสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงปัจจัยหรือตัวแปรทางจิตวิทยาที่มีผลต่อการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ 2 ประการ คือ^๑

ประการแรก ได้แก่ ทศนคติทางการเมือง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า

1) ผู้ที่สนใจการเมือง มักจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากกว่า ผู้ที่ไม่สนใจความสนใจการเมืองอาจจะดูได้จากการติดตามข่าวคราวทางการเมืองเช่น โดยทางหนังสือพิมพ์ วิทยู โทรทัศน์ การพูดคุยกับคนอื่นเกี่ยวกับการเมือง การไปฟังการ

^๑ ณรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 110-117.

ปราศรียหาเสียงเลือกตั้ง ผู้ที่สนใจในลักษณะนี้ มักจะมีแนวโน้มที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่ไม่มีความสนใจทางการเมืองมากด้วย

2) ที่มีความเชื่อมโยงต่อพรรคการเมืองในพรรคหนึ่งหรือผู้สมัครคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษยังมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีความสนใจทางการเมืองมากด้วย

3) ผู้ที่มีความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองของตน (Political efficiency) คือเชื่อว่าเขามีความสามารถที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ จะมีแนวโน้มเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่คิดว่าตนไม่มีประสิทธิภาพทางการเมือง

4) ผู้ที่เชื่อว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ (sense of citizen) คือเชื่อว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ มิใช่เป็นสิทธิที่จะทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ คนพวกนี้มีแนวโน้มจะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง

5) ผู้ที่มีความรู้สึกต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง หรือขาดศรัทธาในหมู่ผู้ลงคะแนนเลือกตั้งขาดศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และคิดว่านักการเมืองไม่น่าไว้วางใจคนพวกนี้จะแยกตัวเองออกจากการเมือง

6) ผู้ที่มีความเข้าใจทางการเมือง (Political understanding) มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง

ประการที่สอง ได้แก่ บุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งประกอบด้วย

1) ความสามารถในการเข้าสังคม (Socialbility) หมายถึงการที่บุคคลสามารถสมาคมกับคนได้อย่างไม่เคอะเขิน มีความสามารถเข้ากับคนแปลกหน้าได้ง่าย บุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้มีแนวโน้มจะเข้าร่วมทางการเมืองสูง

2) การขาดความมุ่งหมายในชีวิต (Anomie) บุคคลที่ขาดความมุ่งหมายในชีวิต จะแสดงออกโดยการขาดค่านิยม ขาดการสร้างแนวทางในชีวิต มีความรู้ว่าตนเองไม่มีความสามารถไม่มีใครสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากบุคคลที่มีอำนาจ เป็นต้น บุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้มีแนวโน้มที่จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

3. ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (The political environment) ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง จะมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ เพราะเป็นเรื่องที่บุคคลจะตัดสินใจกระทำในลักษณะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมก็ได้ เช่น ในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นมักพูดเสมอ ๆ ว่า การที่บุคคลบางพวกกลุ่มไม่เข้าร่วมทางการเมืองก็เพราะว่า ระบบการเมืองของอเมริการมีลักษณะสลับซับซ้อนเกินไป การเลือกตั้งมีบ่อยเกินไป จำนวนตำแหน่งที่ต้องเลือกมีมากเกินไป เป็นต้น สำหรับสิ่งแวดล้อมทางการเมืองที่จะพิจารณา คือ

1) ระบบพรรคการเมือง (The party system) ในบรรดาสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปของการเลือกตั้งนั้น ดูเหมือนว่าพรรคการเมืองจะเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุดพรรคการเมืองจะแสดงบทบาทที่สำคัญ 2 ประการคือ ประการแรก บทบาทในลักษณะของการแสดงออกซึ่งความรู้สึก (expressive) โดยที่พรรคการเมืองจะทำหน้าที่ دلใจให้สมาชิกพรรคมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (The feeling of belonging) และมีความรู้สึกที่จะคัดค้านหรือต่อต้านผู้ที่อยู่ตรงกันข้ามหรือต่างพรรค ประการที่สอง พรรคการเมืองจะแสดงบทบาทเป็นเครื่องมือ (instrumental) เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยบทบาทนี้ พรรคการเมืองต้องกระทำหลายอย่าง เช่น การติดต่อและช่วย

เหลือลงทะเบียนให้แก่ผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (Voters) ช่วยเหลือในเรื่องการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งและจัดการในเรื่องการรณรงค์หาเสียง เป็นต้น

2) การรณรงค์หาเสียง (The Campaign) ความเพียรพยายามของพรรคการเมืองต่าง ๆ ในการที่จะชักจูงให้ประชาชนไปเลือกพรรคของตนโดยวิธีการรณรงค์หาเสียงแบบต่าง ๆ ซึ่งเทคนิคการหาเสียงมีอยู่หลายวิธี แต่วิธีที่ถือว่ามีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดีที่สุด ได้แก่ การสื่อสารแบบตัวต่อตัว (Face-to-Face Communication) หรือวิธีการเข้าถึงตัวนั่นเอง

3) ประเด็น และอุดมการณ์ทางการเมือง (issues and ideology)

ประเด็น (issues) ทางการเมืองมีบทบาทในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเหมือนกัน โดยเฉพาะประเด็นที่เด่น ๆ ที่ประชาชนรู้จักและเกี่ยวข้องกับตน จะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากขึ้นสำหรับประเด็นทางการเมืองสามารถแบ่งออกอย่างกว้างๆ ได้ 2 ประเด็นคือ

3.1 ในประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง (Position Issues) ตัวอย่างของประเด็นประเภทนี้ ได้แก่ ปัญหานโยบายต่างประเทศ สิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนยากที่สามัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีการศึกษาต่ำจะเข้าใจได้เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่ดึงดูดใจของประชาชนน้อยกว่าประเด็นประเภทแรก

3.2 อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) อุดมการณ์เป็นความเชื่อโดยไม่จำเป็นว่าความเชื่อนั้นจะเป็นความจริง แต่เป็นความเชื่อที่ถือปฏิบัติเป็นบรรทัด

ฐาน⁹ บุคคลหรือสังคมที่มีอุดมการณ์ในทางการเมืองเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ย่อมมีผลต่อการแสดงบทบาทหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นในประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยประชาชนก็จะไปแสดงบทบาททางการเมือง หรือมีส่วนร่วมทางการเมืองมากและจำทำให้เขามีความรู้สึกเข้าร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ¹⁰

ทฤษฎีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

นักสังคมศาสตร์ ได้แบ่งทฤษฎีของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนด (Deterministic Theories) ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (Consciously Rational Theories) และทฤษฎีระบบ (System Theories) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนด

ทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนดระบุว่า “ปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง” ทฤษฎีดังกล่าวเสนอว่าปัจจัยทางสังคมอันเป็นภูมิหลังของบุคคล ทั้งในระดับกว้างทั่วไปและเรื่อยลงมาจนถึงช่วงที่จะมีการตัดสินใจ มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแนวความคิดที่เป็นพื้นฐานของทฤษฎีนี้ได้แก่ “ตัวแบบแรงผลักดันทางจิตวิทยา เคิร์ต เลวิน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ทฤษฎี

⁹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อุดมการณ์ทางการเมือง (กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2522), หน้า 7 “สังคม” (Social Forces) ของ พอล ลาซาร์สเฟลด์ “ทฤษฎีสนาม” (Field Theory)

¹⁰ สถิต นิยมญาติ, สังคมวิทยาการเมือง. หน้า 38.

ประเภทนี้เป็นการเสนอเงื่อนไขที่กำหนด “รูปแบบ” (Pattern) ของพฤติกรรม¹¹ ซึ่งไม่ได้มุ่งที่จะสรุปรวมเชิงนิรนัย (Deductive Generalization) หรือไม่ได้มุ่งที่จะทำนายพฤติกรรมในอนาคต หากให้ประโยชน์อย่างสำคัญในด้านการจัดตัวแปรอันหลากหลายที่เกี่ยวข้องกันในทางเศรษฐกิจสังคม ให้เป็นระเบียบ

ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล

ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล เน้นที่ปฏิกิริยาของความสำนึกตรรกะตรงของผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงที่มีต่อการบริหารการเลือกตั้ง นโยบายของพรรคและสภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้งลักษณะดังกล่าวคล้ายกับว่ากรอบความคิดเชิงเหตุผล (Rational Framework) ของผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเสมือนกับการตัดสินใจของผู้บริโภคในทางเศรษฐศาสตร์ การศึกษาที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้แก่ Economic Theory Democracy ของ แอนโทนี ดาวัน และเรื่อง The Responsible Electorate ของ คีร์

ทฤษฎีระบบ

ทฤษฎีระบบเป็นการศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยการศึกษาเชิงระบบทั่วไปว่า ปัจจัยแวดล้อมที่เกิดขึ้นเฉพาะช่วงสมัยที่มีการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลระยะสั้น (Short Term Forces) เช่น ความสนใจในตัวผู้สมัคร ความเห็นต่อนโยบายและปัญหาทางการเมือง ภาพพจน์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของพรรค สถานการณ์

¹¹ Robert T. Golembiewski, William A. Welsh, and William J. Crotty, *A Methodological Primer for Political Scientists* (Chicago : Rand McNally

ภายในและภายนอกประเทศ สภาพการแข่งขันของผู้สมัคร เป็นต้น จะผันแปรไปในแต่ละช่วงสมัยของการเลือกตั้ง เมื่อประมวลรวมกันแล้วจะมีผลต่อปัจจัยพื้นฐานคือ ความนิยมพรรค ซึ่งอาจทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงเปลี่ยนความนิยมจากพรรคหนึ่งไปยังอีกพรรคหนึ่ง เป็นการแกว่งออกจากสภาวะสมดุล “ปกติ” และเมื่อถึงการเลือกตั้งคราวต่อไป ก็มักจะแกว่งกลับโดยนัยเดียวกันเช่นนี้เรื่อยไป

ในที่นี้จะกล่าวถึงในรายละเอียดเฉพาะแนวความคิดของ Anthony Downs ดังนี้

ทฤษฎีการตัดสินใจเชิงเหตุผลของ Anthony Downs

การศึกษาของเขา มีข้อสมมติฐานของแนวการวิเคราะห์การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง คือ ผู้ตัดสินใจใจการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะตัดสินใจโดยชอบด้วยเหตุผลทุกคน โดยได้เสนอนิยามสถานการณ์ความชอบด้วยเหตุผล ดังนี้¹²

1. ผู้ตัดสินใจสามารถตัดสินใจได้เสมอ เมื่อเผชิญกับทางเลือกต่าง ๆ ในการตัดสินใจ
2. มีการจัดทางเลือกต่าง ๆ ไว้ตามลำดับความสำคัญในทรรศนะของผู้ตัดสินใจ
3. การจัดลำดับนี้มีการสับเปลี่ยนได้
4. ผู้ตัดสินใจเลือกทางที่จัดลำดับไว้สูงสุดเสมอ
5. ในสถานการณ์เหมือนกัน การตัดสินใจจะเหมือนกันเสมอไป

¹² Anthony Dows, *An Economic Theory of Democracy* (New York : Harper & Row, 1957), p.6.

ในแง่นี้การตัดสินใจชอบด้วยเหตุผลของ Downs เป็นการยึดความคิดว่าด้วยความชอบด้วยเหตุผลของมนุษย์เศรษฐกิจ (Economic Man) มาใช้ศึกษาการตัดสินใจทางการเมือง

อาจกล่าวได้ว่าความชอบด้วยเหตุผลเป็นเรื่องของกระบวนการปฏิบัติคือผู้ตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสมที่สุดตามลักษณะค่านิยม หรือเป้าหมายของเขาโดยเลือกจากทางเลือกที่จัดลำดับไว้สูงสุดส่วนผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร หรือจะบรรลุเป้าหมายตามที่คุณตัดสินใจมุ่งหวังหรือไม่นั้นมิใช่เรื่องสำคัญบางครั้งการวางแผนตัดสินใจที่ชอบด้วยเหตุผลที่สุดอาจนำไปสู่ผลเสียหายหรือนำไปสู่เป้าหมายอื่นซึ่งต้อยกว่าที่คุณตัดสินใจต้องการก็ได้ อย่างไรก็ตาม การพิจารณาความชอบด้วยเหตุผลในการตัดสินใจจะจำกัดวงอยู่เฉพาะช่วงที่มีการเลือกตัดสินใจเท่านั้น มิได้ครอบคลุมไปถึงผลของการตัดสินใจด้วย การพิจารณาว่าคุณตัดสินใจโดยชอบด้วยเหตุผลหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับว่าคุณได้เลือกที่จัดลำดับไว้สูงสุดหรือไม่ ส่วนเมื่อตัดสินใจไปแล้วผลที่ออกมาจะเป็นอย่างไรมิใช่ตัวกำหนดความชอบด้วยเหตุผลในการตัดสินใจ แม้จะไม่พิจารณาผลของการตัดสินใจแต่ในการศึกษาการตัดสินใจนั้น ผู้ศึกษาจำเป็นต้องสนใจเป้าหมายของผู้ตัดสินใจด้วย ในกรณีการตัดสินใจลงคะแนนเสียงต้องสนใจเป้าหมายทางการเมือง ซึ่ง Downs ก็ได้กำหนดขอบเขตเอาไว้แจ้งชัดพอสมควรดังจะกล่าวต่อไป¹³

¹³ Anthony Downs, *An Economic Theory of Democracy* (New York : Harper & Row, 1957), p.7.

หน้าที่ทางการเมืองของการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการกรอบสถานการณ์ในการศึกษานี้ ก็คือการเลือกรัฐบาล ดังนั้น พฤติกรรมที่ชอบด้วยเหตุผลในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งก็คือพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่การเลือกรัฐบาล ตัวอย่างเช่น สมมติว่าชายคนหนึ่งสนับสนุนพรรค ก. เพราะสอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองของตน และต้องการลงคะแนนเลือกสมาชิกพรรคนี้ แต่ภรรยาของเขาบอกว่าต้องไปเลือกพรรค ข. ถ้าไม่เลือกจะขอหย่า ในสถานการณ์เช่นนี้ การที่ชายคนนี้ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครพรรค ข. ก็นับว่าเขาตัดสินใจโดยชอบด้วยเหตุผลที่สุดในแง่ส่วนตัว โดยถือว่าเขายังรักภรรยาและยังไม่อยากเลิกกับภรรยาและในแง่ค่านิยมแล้วภรรยามีค่ามากกว่าพรรค แต่ลักษณะการลงคะแนนเช่นนี้ในวงกรอบคุณภาพการศึกษาของ Downs เห็นว่าไม่ชอบด้วยเหตุผลเพราะผู้ตัดสินใจสับสนระหว่างเป้าหมายการเมืองกับเป้าหมายที่ไม่ใช่การเมือง คือใช้กลไกทางการเมือง (ลงคะแนนเสียง) ไปสู่เป้าหมายที่มีใช่การเมือง (รักษาภรรยาไว้) วงกรอบของ Downs เน้นเฉพาะเป้าหมายทางการเมืองเท่านั้น

จากที่กล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า เป้าหมายในการตัดสินใจของแต่ละคนในการลงคะแนนเสียง คือเป้าหมายทางการเมือง ในแง่ที่จึงไม่พิจารณาลักษณะเจตนาที่ซับซ้อนอื่น ๆ ของผู้ตัดสินใจไม่สนใจอารมณ์ หรือค่านิยมส่วนตัวที่มีใช่เป้าหมายทางการเมือง ผู้ตัดสินใจที่ศึกษาในกรณีนี้มีลักษณะคล้ายกับมนุษย์เศรษฐกิจ คือ เป็นมนุษย์การเมือง (Political Man) ซึ่งเป็นมนุษย์ปกติธรรมดาผู้หนึ่งในกระบวนการลงคะแนนเสียงและเป็น "พลเมืองที่มีเหตุผล" ในระบบประชาธิปไตย Downs ได้ตั้งข้อสมมติว่ามนุษย์การเมืองซึ่งเป็นพลเมืองธรรมดาที่มีเหตุผลนี้พิจารณาสถานการณ์ทุกสถานการณ์

โดยดูผลที่จะพึงได้ และผลที่จะพึงเสีย โดยเล็งเป้าหมายแล้ว ตัวแบบในการศึกษาการลงคะแนนเสียงของ Downs ยังมีข้อสมมติดีกว่ารัฐบาลเสาะแสวงหาทางที่จะได้รับการสนับสนุนทางการเมืองมากที่สุดและยังสมมติด้วยว่ารัฐบาลเหล่านี้เกิดขึ้นในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งมีการเลือกตั้งเป็นครั้งคราว และการเลือกตั้งนี้เป็นเป้าหมายของพรรคการเมือง ซึ่งมีได้กุมอำนาจในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง พรรคซึ่งได้รับคะแนนเสียงสูงสุดจะควบคุมรัฐบาลจนถึงสมัยเลือกตั้งครั้งต่อไป ลักษณะข้อสมมติอีกประการหนึ่งคือ พรรครัฐบาลไม่สามารถขัดขวางการดำเนินการของพรรคอื่น ๆ ไม่สามารถจำกัดการพูดการเขียน การหาเสียงของพรรคอื่น ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงช่วงเวลาการเลือกตั้งได้ โดย Downs ได้สรุปลักษณะสังคมประชาธิปไตยไว้ดังนี้¹⁴

1. มีการเลือกพรรคพรรคเดียว (หรือหลายพรรคร่วมกัน) ขึ้นเป็นรัฐบาลโดยอาศัยการลงคะแนนเสียงของประชาชน คือเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจว่าพรรคใดจะได้เป็นรัฐบาล
2. การเลือกตั้งดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นช่วงระยะเวลาตามปกติ พรรคที่กุมอำนาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามลำพัง หมายความว่าเมื่อถึงคราวที่รัฐบาลหมดวาระก็จะมี การเลือกตั้งไม่มีความพยายามปฏิวัติรัฐประหารใด ๆ
3. พลเมืองที่บรรลุนิติภาวะทุกคนในสังคม มีสติสัมปชัญญะดี และมีสิทธิลงคะแนนเสียงทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง คือเป็นพลเมืองที่มีเหตุผล

¹⁴ ปรัชญา เวสารัชช์, “การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางการตัดสินใจและทฤษฎีเกม”, ใน หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527) หน้า 295 – 296.

4. ผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคนลงคะแนนเสียงได้เพียงเสียงเดียว ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งหมายความว่าคนแต่ละคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการลงคะแนนเสียง
5. พรรคใด (หรือพรรคผสม) ก็ตามที่ได้รับเสียงข้างมากจากผู้ลงคะแนนเสียง ย่อมได้เป็นรัฐบาลจนกว่าจะถึงวาระการเลือกตั้งครั้งใหม่
6. พรรคที่แพ้การเลือกตั้งจะต้องไม่พยายามใช้กำลัง หรือวิธีการผิดกฎหมายเพื่อกลับแก้งไม่ให้พรรคที่ชนะการเลือกตั้งขึ้นครองอำนาจ คือไม่มีการยุบปลุกระดมหรือบ่อนทำลายผลการเลือกตั้งทุกพรรคเล่นตามกติกา พรรคที่แพ้ก็จะทำตัวเป็นฝ่ายค้านและคอยซิงช่วยในการเลือกตั้งครั้งต่อไป
7. รัฐบาลไม่พยายามจำกัดกิจกรรมการเมืองของกลุ่มประชากรใด หรือพรรคใด トラบเท่าที่กลุ่มหรือพรรคเหล่านี้ไม่พยายามล้มล้างอำนาจรัฐบาลโดยใช้กำลัง หมายความว่ารัฐบาลประกันเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนหรือพรรคฝ่ายค้าน トラบเท่าที่เสรีภาพนั้นถูกใช้ไปในทางที่ชอบที่ควรไม่เป็นบ่อนทำลายเสถียรภาพของ รัฐบาลโดยวิธีรุนแรง
8. มีพรรคสองพรรค หรือมากกว่านั้นแข่งขันกันควบคุมกลไกการปกครองของรัฐ โดยอาศัยการเลือกตั้ง¹⁵ หมายความว่าในสังคมประชาธิปไตยแบบของ Downs การเลือกตั้งเป็นการตัดสินขั้นเด็ดขาดว่าพรรคใดจะเป็นรัฐบาล

¹⁵ Downs, *An Economic Theory of Democracy*. p.23-24.

การตัดสินใจลงคะแนนเสียงตามแนวความคิดของ Downs และ Huntington

ผู้ตัดสินใจลงคะแนนเสียงแต่ละคน ปฏิบัติตนอย่างสมเหตุสมผลในการแสวงหาเป้าหมายทางการเมืองเฉพาะตน คือ คิดคำนวณ โดยยึดค่านิยมของตนเป็นหลัก เขาจะตัดสินใจว่าต้องการให้พรรคใดชนะ และพิจารณาผลงานของพรรคต่าง ๆ จากที่ผ่านมาในอดีต การที่บุคคลใดตัดสินใจเลือกพรรคใดก็โดยคาดหวังว่า ตนจะได้ประโยชน์หากพรรคนั้นได้เป็นรัฐบาล

Downs ได้ใช้สัญลักษณ์หลายตัว เพื่อกำหนดแนวทางการตัดสินใจของผู้เลือกตั้งแต่ละคน ซึ่ง ปรัชญา เวสาร์ชช ได้ดัดแปลงเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นดังต่อไปนี้¹⁶

- U หมายถึง ประโยชน์ที่ผู้ลงคะแนนแต่ละคนได้รับ หากพรรคใดพรรคหนึ่งได้เป็นรัฐบาล
- A หมายถึง พรรคซึ่งเป็นรัฐบาลอยู่ในขณะที่กำลังจะเลือกตั้ง หมายถึงพรรคที่กำลังพิจารณาการเป็นรัฐบาล
- B หมายถึง พรรคฝ่ายค้าน
- U^A หมายถึง ประโยชน์ที่ผู้เลือกตั้งได้รับจริง อันเป็นผลจากการทำงานของพรรคที่เป็นรัฐบาล เช่น สมมติว่าชายคนหนึ่งมีรายได้เพิ่มขึ้นปีละหมื่นบาทหากพรรคเอได้บริหารประเทศเป็นต้นไป

¹⁶ ปรัชญา เวสาร์ชช, การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางการตัดสินใจและทฤษฎีเกม, หน้า 297-299.

- U^A หมายถึง ประโยชน์ในอุดมคติที่ผู้ลงคะแนนเชื่อว่าตนจะได้สูงสุด เท่าที่ควรได้ ในช่วงเวลาหนึ่งคือ ถ้ามีรัฐบาลในอุดมคติเกิดขึ้นในเวลาก่อนเลือกตั้งเขาจะได้ประโยชน์สูงสุดเพียงใด
- E หมายถึง ค่านิยมที่คาดหวังของผู้ลงคะแนนเสี่ยงเลือกตั้ง
- t หมายถึง ระยะเวลาขณะที่จะมีการลงคะแนนเสี่ยง
- $t + 1$ หมายถึง ระยะเวลาที่มีรัฐบาลบริหารประเทศหลังจากการเลือกตั้ง ไปจนถึงการเลือกตั้งครั้งต่อไปจากสัญลักษณ์ดังกล่าว Downs เสนอสูตรการพิจารณาการตัดสินใจในสถานการณ์ที่มี 2 พรรค ดังนี้
- $$E(U^A_{t+1}) - E(U^B_{t+1})$$

สัญลักษณ์กลุ่มแรก $E(U^A_{t+1})$ หมายถึง ค่านิยม (หรือประโยชน์) ที่คาดหวังว่าจะได้ถ้าพรรครัฐบาลได้ครอบอำนาจอีกครั้งหนึ่ง ส่วนกลุ่มสัญลักษณ์ที่สอง $E(U^B_{t+1})$ หมายถึง ค่านิยม (ประโยชน์) ที่คาดว่าจะได้รับถ้าพรรคฝ่ายค้านเป็นรัฐบาล เมื่อนำค่านิยมทั้งสองตัวมาหักลบกันหากยังมีค่าเป็นบวกแสดงว่าพรรครัฐบาลยังให้ประโยชน์แก่ตนมากกว่า เขาจะลงคะแนนให้พรรครัฐบาล แต่ถ้าค่าเป็นลบแสดงให้เห็นว่าพรรคฝ่ายค้านน่าจะให้ประโยชน์ได้มากกว่าพรรครัฐบาลเขาก็จะลงคะแนนให้พรรคฝ่ายค้าน

เนื่องจากผู้ลงคะแนนไม่ทราบว่าจะพรรคฝ่ายค้านจะทำอย่างไรได้ถ้าเป็นรัฐบาล เนื่องจากไม่เคยเห็นผลงานบริหารประเทศในช่วงก่อนลงคะแนนเสี่ยงและผู้ลงคะแนนเสี่ยง

เองก็มีได้เชื่อร้อยเปอร์เซ็นต์ว่า ทุกสิ่งที่พูดในเวลาหาเสียงจะเกิดขึ้นได้จริง ผู้ลงคะแนนเสียงจึงอาจพิจารณาผลงานของรัฐบาลกับผลงานที่คาดว่าจะพรรคฝ่ายค้านอาจจะทำหากเป็นรัฐบาลในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งอาจเขียนเป็นสูตรได้ ดังนี้

$$(U^A t) - E(U^B t)$$

(ผลงานรัฐบาลปัจจุบัน-ผลงานที่คาดว่าจะพรรคฝ่ายค้านจะทำ ถ้าเป็นรัฐบาลปัจจุบัน)

ตัวอย่างเช่น ชายคนหนึ่งได้รับรายได้เพิ่มขึ้นปีละหมื่นบาท เนื่องจากพรรค เอ เป็นรัฐบาล ($U^A t$) แต่ชายคนนี้อาจคิดว่าถ้าพรรคฝ่ายค้าน คือ พรรค บี เป็นรัฐบาลแทน ในช่วงที่ผ่านมามันน่าจะมีรายได้เพิ่มถึงปีละหมื่นห้าพันบาท $E(U^B t)$ ก็แสดงว่าพรรคฝ่ายค้านน่าจะดีกว่าและควรลงคะแนนให้พรรคฝ่ายค้านน่าจะดีกว่าและควรลงคะแนนให้พรรคฝ่ายค้าน

นอกจากนี้ ผู้ลงคะแนนอาจพิจารณาเปรียบเทียบจากประโยชน์ที่ตนได้รับจริง กับ ประโยชน์ที่ควรจะได้รับในแง่อุดมคติในช่วงเวลาปัจจุบัน ซึ่งเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$\frac{U^A t}{U^B t}$$

ถ้าประโยชน์ที่ได้รับในแง่อุดมคติ ($U' t$) มีสูงเกินกว่าได้รับจริง (U') หลายเท่าผู้ตัดสินใจลงคะแนนอาจหันไปเลือกลงคะแนนให้ฝ่ายค้านก็ได้

ตัวอย่างเช่น ชายคนหนึ่งได้รับประโยชน์ (U') เพิ่มปีละหนึ่งหมื่นบาท แต่ชายคนนี้อาจคิดว่าไม่ว่าพรรคใดเป็นรัฐบาล ตนควรจะมีรายได้เพิ่มถึงปีละสองหมื่นบาท ($U' t$) ซึ่งนับเป็น 2 เท่า ($20,000/10,000$) ของผลประโยชน์ที่ได้รับจริง ชายคนนี้อาจเปลี่ยนใจไม่เลือกพรรครัฐบาลเดิม

โดยสรุป การตัดสินใจลงคะแนนเสียงโดยชอบด้วยเหตุผลในสถานการณ์ที่พรรคการเมือง 2 พรรค ขึ้นกับการคาดคะเนของผู้ตัดสินใจว่า ตนจะได้รับประโยชน์ที่ได้รับจริง ชายคนนี้อาจเปลี่ยนใจไม่เลือกพรรครัฐบาล

ผู้ตัดสินใจจะเลือกตัดสินใจในทำนองเดียวกันในสถานการณ์ที่มีหลายพรรค ซึ่ง Downs ได้เสนอไว้ดังนี้

1. ถ้าพรรคที่ผู้ลงคะแนนชอบ จะมีทางชนะ เขาจะลงคะแนนให้พรรคนั้น
2. ถ้าพรรคที่ผู้ลงคะแนนไม่มีโอกาสชนะเลย เขาจะลงคะแนนให้พรรคอื่น ซึ่งจะมีทางชนะ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้พรรคที่เขาไม่ชอบมีโอกาชนะ
3. ถ้าผู้ลงคะแนนเป็นคนที่มุ่งอนาคต เขาอาจลงคะแนนให้พรรคที่เขาชอบถึงแม้จะไม่มีโอกาสชนะ ทั้งนี้ เพื่อเปิดทางเลือกในการเลือกตั้งในอนาคตไว้ (คือไม่ให้พรรคตนแพ้จะต้องถอยจากวงการการเมืองไปเลย)

สรุปได้ว่า การตัดสินใจลงคะแนนเสียงตั้งให้ผู้สมัครรับเลือกคนใดคนหนึ่ง ตามแนวความคิดของ Downs คือ ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่ละคนจะปฏิบัติอย่างสมเหตุสมผล โดยจะตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมือง ที่มีนโยบายสอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของตนเองมากที่สุด การตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองใด ก็โดยคาดหวังว่าตนจะได้ประโยชน์ หากพรรคการเมืองนั้นได้เป็นรัฐบาล การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในลักษณะดังกล่าวเรียกว่า "rational voter model" คือ แบบของการลงคะแนนเสียง เพื่อผลประโยชน์ของผู้ลงคะแนนเสียงเอง นั่นคือผู้ลงคะแนนเสียงจะตัดสินใจว่าจะไปลงคะแนนเสียงหรือไม่ และลงให้ใครตามเหตุผลของตน ทั้งนี้โดยพิจารณาว่าพฤติกรรมใดจะก่อผลประโยชน์ให้เขามากกว่ากัน ซึ่งตามปกติแล้ว เขาจะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครสังกัดพรรคการเมืองที่มีนโยบายใกล้เคียงกับเขามากที่สุด

ผู้ที่ตอบว่าลงคะแนนเสียงเพราะว่าเลือกพรรคการเมืองนั้น ก็ยังแยกเป็นหลักเกณฑ์ของการเลือกพรรคการเมืองได้หลายอย่าง และแต่ละอย่างผู้ลงคะแนนเสียงก็จะให้น้ำหนักของแต่ละหลักเกณฑ์แตกต่างกันด้วย แล้วแต่ว่าจะให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ใดมากที่สุด ผู้ที่ตัดสินใจเลือกโดยคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งก็เช่นเดียวกันว่าจะให้น้ำหนักกับหลักเกณฑ์ของผู้สมัครส่วนย่อยใดมากที่สุด ขึ้นอยู่กับผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคน

ตัวอย่าง การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนายแดง ซึ่งกำลังพยายามทำการตัดสินใจว่าจะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดดีหลังจากที่เขายอมรับแล้วว่าต้องทำการตัดสินใจ และได้รับข่าวสารของผู้สมัครและนโยบายของพรรคการเมือง

เมืองแล้ว เขาได้วางหลักเกณฑ์ไว้แล้วว่าจะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยคำนึงถึงพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งผสมผสานกันไป โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์และน้ำหนักของแต่ละหลักเกณฑ์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างการกำหนดหลักเกณฑ์และการให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

	หลักเกณฑ์	น้ำหนักของแต่ละหลักเกณฑ์ที่แต่ละคนจะกำหนด
พรรค	1. พอใจนโยบาย	5
	2. ชื่อเสียงของพรรค	2
	3. นิยมในตัวหัวหน้าพรรค	0
	4. เชื่อในความสามารถของพรรค	2
	5. พอใจผลงานของพรรคขณะเป็นรัฐบาล	3
	6. พอใจผลงานของพรรคขณะเป็นฝ่ายค้าน	0
	7. พรรคสามารถช่วยทำประโยชน์ให้	5
	8. อื่น ๆ (ระบุ)	0

	หลักเกณฑ์	น้ำหนักของ แต่ละหลักเกณฑ์ที่ แต่ละคนจะกำหนด
ผู้สมัคร	1. คำนึงเคย	5
	2. มีความรู้	4
	3. ซื่อสัตย์	3
	4. ช่วยเหลือทำประโยชน์แก่ท้องถิ่น	5
	5. พอใจนโยบายส่วนตัว	0
	6. เชื่อมั่นในความสามารถ	0
	7. มีชื่อเสียงส่วนตัว	0
	8. อื่น ๆ (ระบุ)	0

จากตาราง อธิบายได้ว่า นายแดง มีหลักเกณฑ์ในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยให้ความสำคัญกับพรรคการเมือง และตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งควบคู่กันไป โดยในหลักเกณฑ์พรรคการเมือง ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบนโยบายพรรคการเมือง กับความสามารถของพรรคที่สามารถช่วยทำประโยชน์มากที่สุด โดยให้ความสำคัญในสเกลที่สูงที่สุด แล้วให้ความสำคัญกับผลงานของพรรคในขณะเป็นรัฐบาลรองลงมา ให้ความสำคัญกับชื่อเสียงของพรรคกับความสามารถของพรรคเป็นอันดับรองลงมาตามลำดับส่วนหลักเกณฑ์ในด้านผู้สมัคร นายแดงให้ความสำคัญกับความคุ้นเคยกับการทำประโยชน์ให้

กับท้องถิ่นมากที่สุด แล้วให้ความสำคัญกับความรู้ความซื่อสัตย์เป็นอันดับรองลงมาตามลำดับ

เมื่อได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ และให้น้ำหนักของหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการลงคะแนนเสียงแล้วตามที่คุณผู้ลงคะแนนเสียงใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง หลักจากนั้นจะเป็นการประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน (หรือเท่าที่คุณผู้ลงคะแนนเสียงจะประเมิน) ว่าตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้วนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนควรจะได้รับ การประเมินโดยใช้มาตราส่วน 1(ต่ำ) - 5 (สูง) ผลรวมของผู้สมัครแต่ละคนจะ ได้จากการคูณน้ำหนักในแต่ละหลักเกณฑ์ที่คุณผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคนได้กำหนดเอาไว้ กับการประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนในหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาแล้ว และรวมคะแนนเหล่านี้ทั้งหมดสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนในการตัดสินใจ

ตารางที่ 2 การประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนของคุณผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

น้ำหนักหลัก เกณฑ์	พรรค					ผู้สมัคร				รวม
	5	2	2	3	5	5	4	3	5	
ผู้สมัคร	1	2	3	4	5	1	2	3	4	
นาย ก.	3	4	3	5	5	3	5	4	5	141
นาย ข.	1	4	3	5	5	1	3	2	1	97
นาย ค.	3	5	3	5	5	5	5	5	5	145
นาย ง.	4	5	3	5	4	1	2	4	1	101
นาย จ.	4	5	3	5	4	5	5	5	5	156
นาย ฉ.	4	5	3	5	4	1	1	2	1	91

หมายเหตุ (พรรค), 1 = พอใจนโยบาย, 2 = ชื่อเสียงของพรรค, 3 = ความสามารถของพรรค, 4 = ผลงานของพรรคขณะเป็นรัฐบาล, 5 = พรรคสามารถช่วยทำประโยชน์ได้ (ผู้สมัคร), 1 = คู่แข่ง, 2 = มีความรู้, 3 = ชื่อสัตย์, 4 = ช่วยเหลือทำประโยชน์แก่ท้องถิ่น

จากตารางดังกล่าว ผู้สมัครที่ได้รับการประเมินค่าสูงสุดเรียงตามลำดับความคิดเห็นของผู้ลงคะแนนเสียงคนนี้ คือ นาย จ. นาย ค. นาย ก. นาย ง. นาย ข. และนาย ฉ. ตามลำดับ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว การประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้งของผู้ลงคะแนนเสียงก็ไม่ได้ประเมินผู้สมัครทุกคนที่สมัครรับเลือกตั้ง แต่จะประเมินผู้สมัครบางคนเท่านั้น ผู้สมัครที่ไม่ได้รับการประเมินเป็นศูนย์ตามความคิดเห็นของผู้ลงคะแนนเสียงแต่ละคน

จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นเป็นความพยายามในการที่จะเข้าใจพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง(voting behavior)ของนักรัฐศาสตร์โดยเฉพาะในประเทศตะวันตก ซึ่งจากการศึกษามาร่วมศตวรรษก็ได้มีการวางแนวทางการศึกษาพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ อย่างน้อย 3 แนวทาง คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยเฉพาะปัจจัยเศรษฐกิจสังคมของบุคคล เป็นแนวทางการศึกษาที่เน้นหนักไปในด้านสถานภาพของผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
2. อิทธิพลของความสำนึกเชิงเหตุผลของบุคคล ที่มีผลต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นแนวทางการศึกษาให้ความสำคัญเกี่ยวกับตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง

การประชาสัมพันธ์หาเสียงอิทธิพลของเงินและการแจกจ่ายสิ่งของ รวมตลอดถึงอิทธิพลของเทคนิคต่าง ๆ ของการบริหารการเลือกตั้ง

3. ปัจจัยเชิงสถานการณ์ของระบบ ซึ่งเป็นภาพรวมทั้งเรื่องเป็นเวลา (ระยะเวลา) และขนาด (ทั้งระบบ) เป็นการเน้นอิทธิพลของปัจจัยที่อยู่ในระดับมหภาค เช่น อิทธิพลของสถานการณ์ในแต่ละช่วงสมัย อิทธิพลของกฎหมายที่ทำให้มีการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ ยุติธรรม เป็นต้น ส่วนเรื่องของระบบปัจจัยสำคัญในการศึกษา ได้แก่ปัจจัยที่ก่อให้เกิดดุลภาวะ (equilibrium) หรือปัจจัยที่ทำให้เกิดสภาพเสียดุลภาวะในระบบ

แนวความคิดเกี่ยวกับ ประชาชาติ และการสำรวจประชาชาติ

ประชาชาติ หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลแต่ละคน (personal opinion) ซึ่งเป็นที่รองรับโดยหมู่คนจำนวนหนึ่งในทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง¹⁷

โรเบิร์ต ที ไรลีย์ (Robert T. Reily)¹⁸ กล่าวว่า ประชาชาติเป็นผลรวมความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งแสดงออกซึ่งทัศนคติ (attitude) ความรู้สึกนึกคิด และความเชื่อ (belief) ที่ยึดถือร่วมกันของสมาชิกหรือกลุ่มประชาคมในสังคม ต่อประเด็นปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมโดยส่วนรวม โดยมีประโยชน์ร่วมกัน

¹⁷ เกษม อุทยานิน, ความรู้เกี่ยวกับรัฐศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช), 2511, อ้างถึงใน พิธา ถาวรกุล, อิทธิพลของการรับรู้ผลของการสำรวจประชาชาติที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารรัฐกิจ ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย 2537), หน้า 10.

¹⁸ Reily, Public Relation in Action อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

เบอร์นาร์ด ซี เฮนเนสซี (Bernard C. Hennesey)¹⁹ กล่าวว่า ประชาคม คือ องค์ประกอบความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่แสดงออกโดยกลุ่มบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

การสำรวจประชาคม

การสำรวจประชาคมหมายถึงการตรวจสอบหรือค้นหาความคิดเห็นของประชาชนในสังคม ที่แสดงออกต่อประเด็น หรือต่อปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีผลได้ผลเสียร่วมอยู่และเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อสังคมที่คนอาศัยอยู่ และการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น เป็นไปในเวลาที่เรื่องนั้นกำลังเป็นที่สนใจของประชาชน²⁰

ความสำคัญของการสำรวจประชาคม

เนื่องจากการสำรวจประชาคมเป็นวิธีการที่ให้ได้มาซึ่ง “ประชาคม” ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของสังคมประชาธิปไตย ประชาคมจึงมีความสำคัญต่อวิถีทางสังคมในลักษณะดังกล่าว รัฐบาลจำเป็นต้องรับฟังประชาคมเพื่อประโยชน์ต่อการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น การกำหนดนโยบายสาธารณะ การเลือกสรรบุคคลเข้าบริหารตำแหน่ง หรือเพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความชอบธรรมแห่งรัฐ ขณะเดียวกันการก่อตัวของประชาคมยังมีส่วนช่วยให้สมาชิกในสังคมได้มีโอกาสรับรู้ข่าวสารการเมือง ซึ่งช่วยให้เกิดความเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นเครื่องช่วยประกอบการตัดสินใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อีกทางหนึ่ง กล่าวคือ บทบาทการสำรวจประชาคมในระบบการเมือง

¹⁹ Hennesey, Public Opinion, อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

มีลักษณะเป็นปัจจัยนำเข้าของระบบนำความคิดเห็นของประชาชนทั้งในลักษณะของข้อเรียกร้อง และข้อสนับสนุนต่างๆ เข้าสู่ระบบการเมือง กลไกดังกล่าวจะมีความเกี่ยวข้องกับดุลยภาพและการดำรงอยู่ของระบบการเมืองต่อไป²¹

การสำรวจประชามติในฐานะการหยั่งมติมหาชน (public opinion poll)

การสำรวจประชามติในฐานะการหยั่งมติมหาชนนี้มักเรียกสั้น ๆ ว่า “โพลล์” (poll) ซึ่งเป็นการหยั่งประชามติรูปแบบหนึ่ง ที่ทำให้ทราบความคิดเห็นของประชาชนได้ในระดับที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด²² ดังมีผู้กล่าวว่า “การสำรวจประชามติสามารถแสดงถึงผลความคิดเห็นของประชาชนได้ใกล้เคียงความเป็นจริง รองจากการเลือกตั้งและการลงประชามติ”²³

ฉะนั้นการวัดประชามติตามวิธีนี้ จึงมิได้หมายความว่า จะสามารถแสดงถึงความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างเที่ยงตรงแท้จริงเสียทีเดียวไม่ ทั้งนี้เนื่องจากประชามติหรือมติมหาชนมีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งยากแก่การพิสูจน์และตรวจสอบถึงความจริงที่สมบูรณ์ได้ ตัวอย่างเช่น กรณีการตรวจสอบมติมหาชนจาเสียงส่วนใหญ่ที่เงียบ (silent

²⁰ ประมะ สดะเวทิน, “ประชามติ”, บัณฑิตวิทยาลัย ปีที่ 2 เล่มที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2531) : อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน หน้า 11.

²¹ David Easton, A Framework for Political Analysis อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

²² วีรัช ลภีรัตนกุล, “การสำรวจประชามติเพื่องานประชาสัมพันธ์”, นิตยสาร อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

²³ สวัสดิ์ สุคนธ์รังษี, ประชาธิปไตยกับการวัดมติมหาชน (กรุงเทพมหานคร) อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้าเดิม.

majority) เป็นต้น อย่างไรก็ตามการสำรวจประชามตินับว่าเป็นวิธีการเชิงประจักษ์ ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางการเมืองได้ในระดับหนึ่ง

การสำรวจประชามติ ซึ่งเป็นการแปรเปลี่ยนมาจากมติมหาชนนั้น²⁴ มีความสำคัญในระบบการเมืองสมัยใหม่เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องของความชอบธรรมทางการเมืองที่ยึดถือหลักเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นใหญ่ มิได้ขึ้นอยู่กับสถานภาพของบุคคล เช่นในสมัยเดิม²⁵ อาจกล่าวในอีกแง่หนึ่งว่า ระดับการพัฒนาทางการเมืองของประเทศกำลังพัฒนาในระบบประชาธิปไตย ปัจจุบันมิได้ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติ หรือการรัฐประหารเหมือนในครั้งอดีต หากแต่ในส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับผู้นำและประชาชนของประเทศนั้น ๆ ว่า ได้เคารพและให้ความสำคัญแก่มติมหาชนมากน้อยเพียงใด

การที่มติมหาชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกประการหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การยอมรับบทบาทของการสำรวจประชามติ จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปกครองของรัฐบาล และความร่วมมือของประชาชน ดังนั้นความสำคัญเชิงปฏิบัติการของการสำรวจประชามติในการสร้างสรรค์พฤติกรรมทางการเมืองดังกล่าวจะส่งผลต่อเป้าหมายในการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นส่วนรวม

²⁴ Ginsberg, The Captive Public : How Mass Opinion Promote State Power, อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, wf fff หน้า 17.

²⁵ Wamuel P. Huntington, Political Order in Changing Societies อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

อึ้ง บางครั้งจะเห็นว่า กลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ (pressure groups) ที่ดำเนินการแข่งขันทางการเมือง เพื่อรักษาผลประโยชน์หรือเรียกร้องให้รัฐบาลปกป้องผลประโยชน์ของตนยังจำเป็นต้องให้ความสนใจเสียงของประชาชนเป็นพลังสนับสนุนหรือจูงใจให้ประชาชนยอมรับและเห็นด้วยกับนโยบายและการกระทำของตน เพื่อให้ตนมีอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองมากขึ้น

แนวความคิดเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

1. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

การเลือกตั้งทุกประเภท สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับผู้สมัครที่จะขาดเสียมิได้ คือ การหาเสียงเพื่อจูงใจให้ผู้เลือกตั้งลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกตนเข้าไปดำรงตำแหน่งที่ได้สมัครไว้ จะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งทุกประเภทในระยะหลัง ๆ นี้ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครมีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมมาก กล่าวคือมีการจัดทำเป็นระบบมากขึ้นโดยการจ้างผู้ชำนาญการด้านโฆษณาประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะมาจัดทำ

อย่างไรก็ตาม การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งแม้ว่าจะมีลักษณะของการโฆษณาขายสินค้าอยู่มากแต่โดยธรรมชาติของมันแล้วก็มีส่วนช่วยในการให้ข่าวสารทางการเมืองแก่ประชาชนอยู่บ้างไม่มากก็น้อย เพราะการรณรงค์หาเสียงนั้นจำเป็นต้องให้ข้อมูลข่าว

สารเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองและเกี่ยวกับตัวผู้สมัครเพื่อชักจูงให้ผู้เลือกตั้งตัดสินใจไปทางใดทางหนึ่ง²⁶

2. รูปแบบการหาเสียงเลือกตั้ง

สมบัติ จันทรวงศ์ ได้จำแนกรูปแบบในการหาเสียงที่เปิดเผยหรือเป็นทางการไว้ ดังนี้

1. การใช้สิ่งพิมพ์และการประชาสัมพันธ์ เป็นการรณรงค์หาเสียงอย่างเป็นทางการ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งได้รู้จักผู้สมัคร โดยอาจจะทำเป็นป้ายคัทเอาท์ขนาดใหญ่ โบปปลิว หรือการ์ดขนาดเล็ก ๆ สำหรับแนะนำตัวผู้สมัคร ซึ่งอาจจะออกมาเป็นระยะๆ ในช่วงระหว่างที่ทำการหาเสียงหรืออาจจะออกมาแก้ข่าวที่ถูกโจมตี นอกจากนี้ก็มีการใช้รถยนต์ที่มีโปสเตอร์หรือแผ่นป้ายโฆษณาชื่อ รูป หมายเลขประจำตัวของผู้สมัครให้วิ่งกระจายเสียงไปตามชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนทราบข่าวสารของผู้สมัคร ในกรณีผู้สมัครไม่ได้ออกไปสัมผัสประชาชนโดยตรง

2. การปราศรัยหาเสียงมีหลายแบบ คือ อาจจะเป็นการปราศรัยที่ทำไปอย่างมีพิธีการ มีการจัดเวลาปราศรัยที่มีการนัดหมายหรือประชาสัมพันธ์ไว้ล่วงหน้า หรืออาจเป็นแบบที่ผู้สมัครได้รับเชิญให้ขึ้นเวทีปรากฏตัว และกล่าวคำปราศรัยในงานพิธีต่าง ๆ ที่หัวคะแนนอ้างโอกาสจัดขึ้น เช่น งานบวชขนาด งานศพ งานวันเกิด ฯลฯ หรืออาจจะเป็นใน

²⁶ Stanley Kelly Jr., *Political Campaign : Problem in Creating an Informed Electorate* (Washington D.C. : The Brookings Institute), 1960. อ้างใน สมบัติ จันทรวงศ์, การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง : ศึกษากรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต พ.ศ. 2528 (มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตย และการพัฒนา 2530), หน้า 91.

แบบที่มีองค์กรใดในเขตจังหวัดที่มีลักษณะภายนอกเป็นองค์ที่เป็นกลางทางการเมือง เช่น หอการค้าจังหวัด จัดอภิปรายขึ้นโดยเปิดโอกาสให้ผู้สมัครที่เป็นหัวหน้าทีมของทุกทีมมีโอกาสแถลงนโยบาย หรือให้ประชาชนผู้เข้าฟังได้ซักถามข้อข้องใจได้ อย่างไรก็ตาม การปราศรัยเพื่อหาเสียงโดยตรงจะเป็นวิธีหลักในบางจังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง แต่ในบางพื้นที่อาจเป็นเพียงผลพลอยได้ของการประชาสัมพันธ์ตัวผู้สมัครให้เป็นที่รู้จักเท่านั้น

3. การเข้าถึงผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นการหาเสียงแบบที่นิยมกันว่า “การเคาะประตูบ้าน” เป็นที่นิยมกันมากในหมู่ผู้สมัครหน้าใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ชุมชนที่มีประชากรหนาแน่น เพราะนอกจากจะได้ภาพพจน์ว่าเป็นผู้สมัครที่เข้าถึงได้แล้ว ยังจะดูเป็นการสร้างความรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมกับประชาชนในเวลาอันสั้น

4. การใช้สื่อมวลชนเพื่อการหาเสียงสื่อมวลชนทุกประเภทโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ มีบทบาทที่สำคัญในการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการหาเสียงของพรรคการเมืองต่าง ๆ ในระดับชาตินักการเมืองที่เจนเวที่จะพยายามอาศัยคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ระดับชาติทำตัวให้เป็นข่าวอยู่เป็นประจำ การเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ระดับชาติมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะถือได้ว่าเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตนเองเป็นอย่างดี เนื่องจากผู้สมัครสามารถจะนำข่าวคราวดังกล่าวไปถ่ายทอดแจกจ่ายแก่ประชาชน หรือเพื่อนำลงในเอกสารประชาสัมพันธ์ที่ตนทำเลียนแบบรูปแบบของหนังสือพิมพ์ สำหรับแจกจ่ายในเขตเลือกตั้งอีกรอบหนึ่ง²⁷

²⁷ เรื่องเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป การศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมือง แสดงถึงการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งสามารถแสดงออกได้ในหลายแนวทาง ดังที่ ลาซาร์สเฟลด์ และเบอเรลสัน ได้กล่าวไว้ ได้แก่ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การสื่อสารติดต่อกับพรรคการเมือง เป็นต้น สำหรับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้น ขึ้นอยู่กับความสนใจทางการเมือง ความสนใจในการติดตามข่าวสารทางการเมืองว่ามีมากน้อยเพียงใด ประชาชนจึงจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งบางสิ่งบางอย่าง (instrumental goals) หรือขอเพียงให้มีส่วนร่วมเพียงแสดงออกเท่านั้น (consummatory of expressive goals) ดังที่ แม็คคอลลสก็์ได้ศึกษาไว้ ดังนั้นจุดประสงค์ของการไปมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นสามารถถูกกำหนดโดยความรู้สึก ค่านิยมที่มีอยู่ในตัวผู้ไปลงคะแนนดังที่ดาว์นและฮันดิงตันศึกษาไว้ หรืออยู่ที่ความสนใจทางการเมือง จากการติดตามข่าวสารทางการเมือง ไม่ว่าจะโดยทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ การพูดคุยกับคนอื่นเกี่ยวกับการเมืองหรือการไปฟังการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้ง นอกจากนั้นพฤติกรรม การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนยังอาจถูกโน้มน้าวหรือชักนำโดยวิธีการรณรงค์หาเสียง (campaign) ไม่ว่าจะโดยวิธีการสื่อสารแบบตัวต่อตัว (face-to-face communication) หรือวิธีการเข้าถึงตัวนั่นเอง หรือโดยการใช้สื่ออื่น ๆ คำขวัญหรือสโลแกนที่น่าสนใจก็ตาม รวมทั้งอาจถูกครอบงำโดยผลของการสำรวจประชามติ (poll) ซึ่งมีอยู่อย่างมากมาย และประชาชนได้มีการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจเลือก ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วย